

No he sigut mai homo per escriure un vers. Tal volta n' hauria sentits dins mi mateix si hagués sapigut escriure la nostra llengua. *Poeta nascitur*, deien els llatins; però ¿com ha de fer versos un mut ni escriure'ls un analfaber? I això he estat en lletres catalanes fins els seixanta ben complits. Sols amb la llengua nativa troba l' estre, per regla ordinària, llur natural medi d' expressió.

Ara, la bístia ès vella per treure les dents. La poesia vol il·lusions de la vida, passions; ès patrimoni de la juvenesa.

Mes, a tothom ès lícit fer glosats o auques, entost que compti les sil·labes i combini els consonants, cosa tan fàcil pels nostros analfabets rapsodes.—No'n vull morir sens haver glosat. Potser el metre me farà més concís i més gràfic amb la exposició dels conceptes.

No seran ja solament mots, sinó modismes i sentències lo que confindrà el meu treball; ara, sobre la mena d' expressar la gent terratana els seus judicis i sentiments; un altre dia, posant a contribució el llenguatge de la gent de mar. Aquestes classes socials—pagesos i pescadors—són les que millor arrenen els costums, bons i xarecs, encara un poc avui en que sembla anam capdret a la nivellació.

¿Ès útil, o pot esser-ho, semblant cabòria? Això que ho diguin—o pensin, sens dir-ho, per cortesia—els devots del *Arxiu d' Etnografia i Folk-lore*, als qui en faig humil ofrena.

Xèxara casolana

I

Bartomeu — Tofol, no hi puc pendre preu:
 Digues-me ¿per a quins cinc sous
 Fiques es nas a cà-d' altri?
 ¿Per en terra fer-hi els ous?

De Sonxica, morro axut

I cara alegre, sortit,

Trenca coll i trenca barres,

Vas passar per Biniaixit.

Cristofol — Ja 'i tenc xerra que te xerra,

Caparrut com un merdà.

Tot lo qu' ets dit ès xareca.

No 'm faixis destraletjà.

Xaloc en canal l' enveles.

Açò ho fes un xirxirbeu,

Un xeús, un tafaruga.

A un bergant mestost no treu.

Bart. — Te posaran els peus plans

Per tenir es cul amb puntes.

Perque est un andarivell,

Les pagaràs totes juntes.

Crist. — No 'n vull de berbes, tinfat!

Amb poc pa dins sa pastera,

Menjancant de sol a sol,

Tenc, a més, rampa canera.

Bart. — Un got d' aigua serenada,

Oli de mussol amb vi,

Una escudella ben rasa

D' aquell fè per mal masclí....

Crist. — Xumeu, deixe 'm estâ 'n posal!

T' ho dic darrera vegada;

Em treus de punt; no m' enmosquis

Que f' esvergaré galtada.

Bart. — Llumanto, lledània, llondro,

Cagarul'la, culimelis,

Endelèt, estrumbol, nyèma,

Xalimbrot, ferjal, purfelis....

Crist. — Bé m' ho deien madò Guida,

L' amo 'n Xandro i l' Honor Xim

Que ses teves maleitures

Criden sempre un bon ventim.

T' ets barallat amb missatges,
 Amb en Nan, en Biel, en Bià,
 En Xec, en Xico i en Quicus,
 I amb en Bepi s' esquerrà.

Ses atlotes no 't voldran
 Perque puts com un carner;
 Quan te veuen ben mudat,
 Se 'n riuen d' es teu garber.

Es diu que vas de candongues
 Amb na Tonina Ximenes;
 Prop de s' après la marruques
 Quan encorrola ses benes.

No toparàs amb un' altra
 De tan sòpit nassarell:
 Per no ensumar cap olor,
 No sent s' exhal d' es budell.

Bandua, bebè, bandòrria,
 Bambol, banaula, blic-bloc,
 Boitg, bujot, bugre, bulvat,
 Babau, baladré, badoc.

Bart. — No 'm veuras empegueït
 Per tantes penjaderies,
 Ni manco fer patarrell,
 Com rumiï que tu voldries.

Me 'n enfum dels teus desveris,
 Cara de fâtima santa.
 Jo sòm nascut per cap-pare;
 Tothom d' es contorn ho canta.

Crist. — Ah! carota de maxil·la, (*)
 No me faixis més bellumes;
 Llosco d' un ull, guerx de s' altre
 Quedaràs si te 'n enfumes.

(*) Corrupció de *vexilla*. Se refereix als estandarts exposats dalt l' altar major en Setmana Santa. Era dita popular que ses effgies feien moms an els qui encara no havien complert amb el precepte pasqual.

Un santllatze 'i deixaré,
Esmustaït, perxat, maurat;
En budonyes i copblaus
No n' hi haurà d' aventatjat.

Quan et tengui abarbatat,
Jutoris i flastomies
No 't valdran: escaïnaràs
Com pollastre en darreries.

De gurbeus i escarabit,
Just bóix de punta torçada,
Un ull *blec* i es cap madur,
Ja 't veitg de rota batuda.

I xuroll vefla no 't deixi
(En delit de la quitxalla)
Baldament guisquis i grepis,
Fent els cuècs per acaballa.

Perqu' est un carabassot
Buixoles i bravatetges.....
Vénen ton pare i ta mare!
S' ossa 'i cerquen ses corretges.

II

L' amo en Lluch — Per a què tanta renou,
Com si amollàs un fibló!
M' heu donat tal malaveitx
Qu' els peücs duc a garró.

Madò Francina — Açò sembla un atdua,
Una galera, un burdell,
Com una gàbia d' orats,
Axordant es Martinell. (*)

A les sotges són vinguda,
Deixant es rotam alloure.

(*) Extensa comarca al Nord del terme de Mercadal.

Sa boca del cò tancada
 D' es retgiró, no 'n puc moure.
 Damunt m' he vist un etzà
 De feresta perxancada;
 Es berenar fet malbé,
 Sa coca beta cremada.

Mare santa de l' empentat!
 Sant Nofre, Santa Praxèdies!
 Roegons de pa i *callemus*
 Per mor d' aquestes tragèdies.

Bartomeu — Preniu tè de fumesterres,
 Ell ès bo per mal de mare;
 Amb uns quants singlots i etxèms
 Vos trobareu com suare.

Cristofol — Ja hi tornes, jueu de pas,
 A piular com un xirlot,
 Sense mirar cap ni cara!
 L' ets fet prou a s' esterot.

L' amo — Tot això t' ho diu en Tofol
 Oht Xumeu, nèt d' en Xumeca,
 Perqu' et curis de bon grat
 De sa feva xerrameca.

Si s' esdevé que te trobis
 Entre homos de seny complit,
 No vulguis rumi'n tots
 ¡On se 'n ve aqueix tirurit!
 Que gemeguen perque plou
 Aigua xamals boni 's dia,
 O que, en lloc de caure a boldros,
 Calabruix el cel envia.

Qu' esclaten els verinals
 O només fa que plugina;
 Tantost perjui d' es salpluix,
 Com qu' es gorc duu sa ruïna.

D' un delubí s' estabó
 Els capfica tot plaer,
 Sadolls de tant de xumorgo
 Calmuetjant pes sementer,
 Que ses faves tenen poi,
 Sa boira cria rovell;
 Ple de cuc està 's froment
 I tacat de mascarrell.

Qu' es moren moltons i nàxies,
 Ses bassives no apleguen,
 Es verro s' ès tornat xorc,
 Ses porcastres el mosseguen.

Qu' es mariscal no hi té ull?
 Curandero; prou de ruïnes.
 ¡Mal de costat a ses potes!
 Es ruc fa ses tastarines.

Que no duen llet ses vaques?
 Matem calàpats, Sant Jordi!
 Dels pardals (bé ho sap tothom)
 No fan que robar-mos s' ordi.

Que parlant de la menjua,
 Adulen qu' estan axuats:
 No són afí los queviures;
 Lluny de la baldó, afamats.

Pujen lloguers i barqueres
 Els missatges, de cada any;
 Ell mos menjaràn pels peus
 Amb sa panxa de malany.

Que de política es ralla
 (Pare-mestres que 'n són tots):
 Fa lo Govern ses còssigues
 Massa endins, amb dolents mots.

Que tot a la biorxa va;
 No hi ha cap ni santané,
 Ni pany qu' es servi tampoc.
 ¡Déu mos ajud, si convé!

Va tot per un carandaix;
 El món ès una falòrnia;
 Per guanyar-vos un sanabre
 Es vol a força cabòria.

Tu, Xumeu, quan això sentis
 Fes prova d'enteniment:
 Com no hi saps lo sonendret,
 Bada els ulls i ferma dent.

Aleshores, aquells savis
 Qui et veuran embambadot,
 En lloc de donar-te clinca,
 Diran qu'ets un bon pitxot.

III

Madona — Cor que vols, cor que desitges,
 Tothom amb l'aigua ballant
 Te vindrà, si ets bona-boia
 I grémola no fas tant.

L'amo — No 't desgavellis maimés
 Ni andonguis com un mal jan;
 Ses polissades que faixis
 Pa de Sant Roc te valdran.

Si an els vells sa bisalea
 Fa passar un captiveri,
 Derrenclèix de fals engronys,
 Carronyes i pestiferi.

No 't tractis amb companys furbos
 Ni amb beneits en demasia.
 S'homo val per sa paraula;
 Es bou per sa banya's guia.

Mai sa camia d'es néixer
 Treguis quan faixis xerbet:

Es xerrim cerca sabata
De son peu, per no anar dret.

Mai escoltis bajanades:
Bram d' ase no puja al cel
(Varen dir en pla los savis)
I si hi puja, no treu rel.

No vagis on faixis nosa
Ni on fan massa moixonies;
Vés sempre amb es trabuquet:
Ni cosses, ni cortesies.

S' esser reprop i fins cric
És dó de la pagesia;
Mes, planye un bundrell de pa
És sa més gran heretgia.

Per tombar comes vermelles
Guarda qu' estiguin posades:
No caçâ 's falcat a guait
Són doblers i temps debades.

Ses berenetes i vegues
Un dia 'n l' any, no fan rel;
Fes xalada, xalicori,
Mentre no hi perdís es bel.

Com els bons mossos són cars,
No pensis amb golosies.
Dolç menjâ 'n festes manades
I quan vagis a novies.

Sols es dissabte de Pasqu'
Seràs lladre amb picarol:
Pren a betzef formatjades (*)
Quan cantin *Deixem lo dol*.

No sies gulafre en taula
Ni a sa tanca gegerant;
Amb ses dones vetla es ble,
Que no 't tractin de farfant.

(*) Antic costum de Menorca quan les dones s' en duïen del forn la post de les pastes

Madona — D' aguiat no 'n faixis alaitx,
 Els morros no t' enllamisquis,
 Quan tallis es telebisco
 D' es nostró pa, no rellisquis.
 No t' enfitis qu' ès d' alarbis;
 Val més quedâ a mitg-budell;
 Ni faixis s' allambrinat
 Per no imitar es porcell.
 Fugint de tota pusterma,
 Ser estugós no t' convé:
 Ningu pot dï, en veritat,
 D' aquesta aigua no 'n beuré.
 Cuida bé d' es teu pellet,
 Per açò tens cantarano:
 Més val sa fustaina neta
 Qu' es bon cot a lo marrano.

L' amo — A sa tanca et vull condret:
 Ni magarrufes ni vessa;
 Xarcola com els teus avis.
 Qui mal fa, dóna tombessa.
 Pensa que des temps més vell
 Es nostró ofici, Xumeu,
 De combatre sa cugula
 Mai a ningú ha sabut greu.
 Quan a poc-poc mòl es matxo
 Ho acusa sa framuja;
 Sa terra mos diu si es cavac
 Ha furgat com una truja.
 Quan faus, pioxa, guitzoll
 O xapó faixis jugar,
 Remena bé els galindons,
 Anc que t' hakis d' escrancar.
 Tots diran qu' ets un panarro
 Si planys sa teva tudossa;

Llepasses i santreits,
 Quan t' engrones, no fan mossa.

Quan s' ertz o sa rea topin
 Amb peny o roca malèita,
 Si t' veus empantanagat,
 Alça 's braç i desfés peita.

A s' empit no faixis *fendi*,
 Que massa brivada engana.
 Aniras a la carrutxa
 Si vas a la babal'iana.

El camp seria un verger
 Si tots féssim bona feina;
 Mirau-vos ses estivades:
 Sa saó es supleix per s' eina.

Ses cadufades que un fa
 Les paga tothom arreu;
 Els sembrats són com ses dones
 Qui volen un bon conreu.

Mai trabuquis ses paraules
 Que deim an es bestià:
 Lixt porcs, ox! bous, ou! matxos,
 Arruix! benes, eis! gorà.

Amb ase sanat a grípia,
 Si qualques a bast i basses,
 Vetla no t' doni altibaix
 Qu' et sembri com ses porrasses.

Si a câ teva tens treballs,
 Amb es gall dins sa pastera,
 (Com més frisen més tropisen)
 Vés a vila amb sa somera.

Per lo dit, siguis prudent,
 Manco anant a sa colcada:
 Duent guindola i xamberg
 Tens sa *clespa* assegurada.

A mitger hi arribaràs.
 Rep motes en tota fona.
 Mitat dels fruits p' es senyor,
 Quan n' hàgeu menjat estona.
 An es sortin pagaràs
 Sa brestreta i s' extramota
 Amb llfures, sous i doblers,
 Com s' ès fet des qu' el món trota.

Rastretja tots els recons:
 No 't fiïs d' estimadors:
 Qui mal no fa, mal no pensa;
 Justs paguen per pecadors.

Condecents ses parets vulguis,
 (No enderrossais, qu' un bè hi passa);
 Forn cremant, molí molent,
 Barreres ballant i escassa.

Es mercant mos fa la guitza
 Si pot posar pam de vela:
 Un duro sols fa deu rals;
 Tan cert com que s' anyell bela.

Res de kilos ni altres flòvies:
 Ses barcelles i quarteres,
 O caramull o ben rases,
 Arrobes i carniceres.

Vés paeta en tota cosa,
 Com baldufa endevinada:
 Si estàs ensensat o bades
 Te pendran sa pasterada
 Fuma sa pota que culls;
 Sols beuràs vi quan te 'n donin;
 Duro qu' entri dins sa calça
 Ha d' esser com si 'l morgonin.

Si arribes a fer marrota,
 Força anar cocacaliu,
 No 't treguin diners de potes
 Fiant-te de gent qui escriu.

Vés-te 'n a geure dejorn
 I aixequet ben dematí:
 Encalçar denits xibeques
 No 't farà gaire lluí.
 Ni ses bruixes ni fantasmes
 Fan feredat dins es llit;
 Surten, tocada la queda,
 Pels qui tresquen en sa nit.

Madona — Si vas a câ na Tonina
 Te cantaré la geneta.
 Sa berganta que festetgis
 De tot escant (*) la vull neta.
 S' àspia, es fus i sa filosa
 Seran ses seves juguetes;
 Sol son marit tindrà empriu
 Damunt sos cot i faldetes.
 Bé ho diu lo nostro Prevere,
 Quan dalt sa trona surt ell,
 Que toí pecat de sa vaca
 El paga es pobre vedell.
 Qu' ha fet Pasqu' abans del Ram
 Mai s' ès dit de cap Xumeca.
 No podria haver-hi escreix
 Essent sa novia tueca.
 Anc que dugués un bon dot
 I de cambra parament,
 Bon Déu! salvau-mos a tots
 De tal envergonyiment.
 No deixis es dret d' es solc;
 Malda entrar per es cavat;
 Solament els peus de l' amo
 No fan mai mal an es blat.
 Els qui van de parrandengues,
 Per sos pares no escoltar,

Ho acaben a dins l' Hospici,
Sense casa ni fogar.

Guanyats p' el mal esperit,
Prest se queden en purreta;
Es rosseguen eli-eli,
Morint ètics via dreta.

De badar l' hora sonada,
Els hi fa moms en Banyeta
¡Mesquinots! i jutipiris,
Fins en-dur-s' els a pateta.

Putifeina, muda d' eina;
Els joves *mens* ben s' entrenen.
Infants meus! teniu dret-seny;
Cervell a sa plaça 'n venen.....

L' amo

— Per avui deixem-ho estar.
Acabat es rebombori,
Xumeu i Tofol, feis queus
I cantem es gori-gori.

Pere Ballester.

— • • • —

Un eximio maestro español contemporáneo

D. Juan Benejam y su libro «La alegría de la escuela»

Conferencia dada, el día 27 de agosto de 1922, en la Escuela Normal de Barcelona, por D. Jerónimo Solsona Pallerols.

(Continuación)

EL LIBRO

«La Alegría de la Escuela» no es un manual de pedagogía al uso. Precisamente es éste, para nosotros, el aspecto más simpático. No nos habla de una manera fría de las cosas de